

JUN 1926

Departamentul Legii

Familia

Avram Iancu

I. DUMITRIU BĂRLAD

Anul I.

Oradea, Aprilie 1926

No. 2.

Apare odată pe lună
sub conducerea unui comitet de redacție

Redactor: **M. G. Samarineanu**

Redacția: Strada Take Ionescu No. 42. Oradea.

Pentru recenzii autorii și casele de editură sunt rugați a trimite câte un exemplar pe adresa redacției. Manuscrisele nepublicate se distrug.

Cuprinsul No. 2:

1. *Iosif Vulcan* de M. G. Samarineanu.
  2. *Adevărata democrație* de George Bota.
  3. *Pastel de primăvară* de George A. Petre.
  4. *Străjuit-am* de Z. Sandu.
  5. *Oră de Geografie în 2842* de Fr. Karinty.
  6. *Geniul iubirii și al dreptății* de N. T. Ionescu.
  7. *Sonetul credinței* de George Voevidca.
  8. *Matineele școlare* de T. Neș.
  9. *Clopoțele în luncă* de Volbură Poiană.
  10. *Intr'o ceașcă cu ceai* de Lăcadio Hearn.
  11. *Primăvara* de Mirzâ Schaffi.
  12. *Oradea și Italia* de Dr. Leontin Pallady.
  13. *Cântec* de Iustin Ilieșu.
  14. *Taina lui Macbeth* de C. Constantinescu.
  15. *Dr. Ioan Lupaș* de N. T. I.
  16. *Arhitectura Orăzii* de Iosif Pogani.
- Cronici: Cronica Literară. — Cronica teatrală*
Revista Revistelor. — De clacă. — Note. etc

Abonamente:

Pe 1 an: 120 Lei; pe 6 luni: 75 lei. — Pentru instituțiuni și autorități: 300 lei pe an. — În străinătate: 300 lei pe an. — Inserții și reclame la Administrația revistei: Strada Take Ionescu No. 42. Oradea.

Familia

IOSIF VULCAN

O figură care brăvează timpul. Trăește și totuși nu-i poți prinde contururile. Planează pretutindeni. Tășnește din toate preocupările noastre de interes obșteasc, ca după o clipă să se ștergă. O dungă luminoasă a cărei intensitate nu o poți percepe. Tocmai când crezi că a licărit, s'a mișcat. Călăuzește, căci te știe șezal, ca punct de sprijin, la capătul unui drum trasat de el printr'o muncă trudnică de decenii. Blocurile de grauit au fost slămate. Greutățile începutului învinse.

Iosif Vulcan e o operă? Nu. O acțiune? Da. O muncă intensă, pe cât de multilaterală pe atât de necesară la timpul ei. Un fundament nu un postament. A netezit, a săpat temelia pe care s'a ridicat apoi ceace s'a realizat astăzi.

Un precursor...

Publicistul român a marcat, cu Iosif Vulcan, una din cele mai însemnate epoci. Postat la capătul unei perioade când latinismul Ciparian își dădea duhul, a fost unul din cei puțini cari au desfășurat energii titanice, au risipit din belșug suflet pentru a putea înfriga începutul erei noi care se ivea pentru cultura noastră. „Intr'o societate începătoare care lua primul contact cu civilizația ei a introdus abecedarul artistic. Un meritos pedagog în ale literaturii pentru copilăria unui popor” spune dl Octavian Goga.

Trăind într'o perioadă când „după o amortire îndelungată, energiile latente ale poporului nostru tre-

săreau fără frâu cu o admirabilă savoare virginală” Iosif Vulcan a scris mult. „A scris cu o grabă uimitoare căci căuta să umple golurile de veacuri și scrisul lui apare ca o băutură reconfortantă a vremii lui, simpliste în compoziție dar cu efecte salutare“...

Ca toți marii predecesori, Iosif Vulcan s'a fără-mișcat în producție cantitativă pentru a putea face față

cererei mereu crescândă a unui popor flămând de cultură. N'a dat eternul necesar vr'unei lucrări care să poată înfrunta timpii și toluși ei trăește. Noi, cei de-acel de la postul său de comandă, unde, patru decenii, a linau aprinsă candela conștiinței naționale și a cul-

turii prin paginile revistei *Familia* îl simțim mai viu ca ori când. Continuându-i opera credem că îi aducem un pios omagiu.

M. G. Samarineanu.

ADEVĂRATA DEMOCRAȚIE

de George Bota

În fața unor țări cari își puseseră în gând să robească lumea, în fața lanțurilor pe care Germania le pregătea pentru grumazul vecinilor; în fața morții, lumea s'a cutremurat, și-a înzecit puterile și a zdrobit câteva din capetele balaurului amenințător. Căci sunt atâtea semne că balaurul trăește, iar capetele îi cresc la loc, dacă nu chiar i se înmulțesc.

Lumea însă, chiar după ce a scăpat de primejdia clipei nu s'a oprit din avântul său către libertate. Și-a făcut vânt prea mare și nu știm unde se va opri. Putem însă vedea unde ne găsim azi și ne putem da seama dacă suntem pe urcuș sau pe scoborăș.

Trăim în epoca *democrației*. „*Democrația*” joacă pe buzele tuturor ca un fluture șăgalnic, pe care însă nu-l poate prinde nimeni. Mai ales în politică, cuvântul „*Democrație*” este tot atât de necesar celui ce vrea să facă politică pe cât de necesar e fracul ca să te duci la palat. Eugând însă după acest fluture transparent, vom vedea că omenirea dă prin toate gropile, dar mai ales își udă picioarele în lacul numit al „*Prostiei*”.

Chemând în ajutor timpurile îndepărtate, găsim că la Greci și la Romani cuvântul „*democrație*” însemna *domnia poporului*, cu toate că nici de Romani de Atena nu putem spune că au fost democrație. Se vede însă că omului totdeauna i-a plăcut să se îmbete de vorbe mari. Inceputul cu încetul s'a ajuns la înțelesul de *libertate a poporului*, și la *triumful egalității*.

Și la Greci și la Romani au fost scriitori mari cari au arătat pe minciñoșii cari se ascundeau sub comoda vorbă: „*democrație*”. Dupăcum mai târziu în pline veacuri de sinceră democrație s'au ridicat atâtea glasuri împotriva abuzului ce se face de cuvântul „*democrație*”.

Găsim bunăoară observațiuni ca acestea: trebuie ca oamenii să știe a se conduce mai întâiu fiecare pe sine și apoi să prefindă a conduce o țară; acolo unde se prefinde guvern democratic, trebuie o înălțare de caracter și de suflet. Și cu drept cuvânt s'a ajuns la aceste critici, căci prin democrație puterea, a trecut de la *valoarea omului*, la *numărul oamenilor*. *Domnia mulțimei* se înțelege că avea să greșască mai ales când cei din mulțime nu se știau conduce pe ei însăși, horbecând prin întuneric ca vitele din

turmă. Și s'a întâmplat atunci că: sau turma democratică a luat-o peste câmpii, purtată de nerăbdarea și de confuzia sa; ori s'au găsit păstori rău sau bine intenționați, cari au condus *democrația*. Mulțimea prin însăși firea sa este nestatornică, plină la fiecare pas de neprăvăzută, clocotind de „ambiiți legitime sau de potte bolnăvicioase” confundând „libertatea cu destrăbălarea”. Aceasta este mulțimea, încât e fatal ca din sânul ei să apară ici colo câte un stăpân mai cu cap și mai îndrăzneț, care să ia frânele în mână. Și ajungem astfel la paradoxul că în locul unei „domnii a poporului”, vedem domnia inteligentului sau a șmecherului. Însă acolo unde democrația a fost mai puternică, s'a întâmplat că mulțimea a sacrificat pur și simplu pe cei mai rășăriți și a distrus tot ceace putea fi produsul priceperii omeniești. Așa a fost în Rusia, unde, pentru a se ajunge la egalitate, s'au omorât tot ceace era valoare și merit. Este și acesta un fel de a realiza egalitatea între oameni, căci sunt mai multe metode. Așa lumea poate realiza egalitatea, muncindu-se să ridice pe fiecare până la cei mai ridicați sau și mai ușor: coborând pe toți la nivelul celor mai de jos. În cazul acesta proștii au înghițit pe cei inteligenți și se poate realiza mai ușor, căci *e mai ușor să cobori decât să te urci*. Democrația timpurilor noastre, speculată de bandele șmecherilor nu este acea ce au visat ideologii ci minciuna sub care se ascunde triumful prostiei.

Un mare democrat francez spune că „mobilitatea, impresionabilitatea, ușurința sau bănuiala, curiozitatea scandalului, sunt cauza de slăbăciune și de ruină”. Așa spunea Leon Bourgeois și așa putem spune și noi astăzi. Chiar sub ochii noștri asistăm la comedia cu „*democrația*” sincerilor sau șarlatanilor. Dar comedia se joacă!

Și se joacă tocmai pe spinarea bietului popor care, chipurile, ar conduce țara. Avem o democrație nobilă și pentru a o putea fixa trebuie „să trezim în fiecare individ care o compune conștiința personală, sentimentul dreptului și curajul pentru a-l apăra” spunea un alt democrat.

Nenorocirea noastră însă stă în două elemente primejdioase: întunericul mulțimei, *massele* democratice și în numărul tot mai mare al șarlatanilor și speculanților de democrație. Se uită un lucru pe care Con-

stilul marelui revoluționar francez din 1795 l-a pus ca o condiție de căpetenie celui ce vrea să fie cetățean: „Nimeni nu este bun cetățean, dacă nu este bun fiu, bun tată, bun prieten, bun soț”. Ce democrație poate oare eși din haosul social în care trăim și unde fiul stropește cu noroi în tată, tatăl chefuește în aceleași localuri de perzanie cu fiul și cu soția: când pentru un ciolănaș prietenia este terfelită prin noroi.

Prin armare să o lăsăm mai domol cu „democrația”, alăta vreme cât nu ne putem conduce pe noi însine, alăta vreme cât popoului nu-i dăm lumină ca să se conducă singur. Adevărata democrație pe care pot să o realizeze decorațiunile lămurii idealiste, este să culcrete safetele cu făclia luminei românești, cu candela credinței strămoșești, strivind în picioare pe cei ce trambiiță la cele patru vânturi minciuna „democrației” trezind patina și ura acolo unde încă nici lumină nu facem.

Un lucru nu trebuie uitat, că națiunea este rezultatul tuturor indivizilor cari o compun. Ea este reflexul acestor indivizi și va fi ca și ei „curagioasă sau lașă, înțeleaptă sau nebună, proastă sau cultivată”. Cu un cuvânt știfa națiunii va depinde de fiiele cari o compun. Un scriitor, dintre mulții scriitori în acești țeri, căutând să înțeleagă timpurile de azi găsește, unele doctorii de tămăduire. Este o mângăere, egoistă se înțelege, dar este o mângăere pentru noi că Franța are chiar ea nevoie de ceea ce avem și noi. Ca și ea și noi avem nevoie de muncă pe toate teritoriile, iar nu de vorbe umilate și de formule ideologice. Trebuiese deschise drumurile înghețate ale satelor ca să aibă pe unde pătura de laudă; trebuiese forestiere mai mari ca să ne mai mulțumim lumină; trebuie atunțată ceala de mișei care în numele politicii-lămurii, invenionează suferințele, aprinoc ambiții absurde și zadarnice și pune în suferințele țărănilor garduri de ură.

Nu trebuie și nouă o opinie publică sănătoasă care, după cum spune același scriitor, este rezultanta a trei factori de căpetenie: școala, femeia și presa. Nu mai insistăm asupra fiecărui dintre acești factori, dar trebuie să înțelegem că de la sănătatea lor va depinde și sănătatea opiniei publice și deci și reușita a lămurii democrației. Democrația — encori rezumată în jumătate plus unul — a făcut să se spună alăta prostii, alăta nimicuri, încăl azi ne găsim în fața unei opinii publice dezorientate, subredă, hălățată de toate vânturile. Încât te întrebă ce au de făcut pentru remedierea ei cei trei factori: școala, femeia și presa?

Tată cum în mod fatal am ajuns la nevoia unei tămăduiri, prin tămăduirea școlii, femeii și a presei, împotriva verbalismului zadarnic și înșelător, trebuie să se ridice țapla. Ideologia e frumoasă, dar ea trebuie stăpânită iar nu să ne stăpânească ca pe noi, cum spune același scriitor. Să nu ne facem vânt pe aripele vorbelor mari, ci să ne avântăm pe țaple pline de idealism și de sinceră iubire de neam.

Pastel de primăvară

de George A. Petre.

*Trece șoapta de zefiu ca un alint,
Soarele, ca din căldare, toarnă-argint,
Și pământul s'a trezit din amorceală
Ca să'mbrace haină albă de beteală.*

*Flueră mierloiu 'n crâng ca un haiduc
Și 'n zăvoi își strigă munele un cuc,
Pomi scutară sub ramuri strat de floare
De-ai gândi că cerne cerul stropi de soare.*

*Imboldit de un fior de viață, cald,
Câmpu 'și țese strate scumpe de smarald,
Iar de-asupra, în holarele lăcerii,
Stol de berze bate toaca primăverii.*

*Flori și arbori ca din temniță s'au smuls
Și din nou natura saltă 'n fraged puls;
Doar pe masa-mi, lângă neagra călimară,
Se-ofilește un buchet de tămăioară...*

STRĂJUIT-AM.

de Z. Sandu.

Doamne, văduvit de binefacerile somnului, străjuit-am noaptea neștiinței mele, îmbrățișat de singurătatea camerei înfiorate de umbrele temerei de moarte. Minte nemilostivă îmi depăna în zarea ei de lumină, da, necruțătoare îmi depăna în fața sufletului zilele pierdutei mele vieți.

Și atunci se făcea, că parecă glasul tău, Doamne, se cobora blând și iertător în urechea mea grăindu-mi: „Nu te teme în camera sufletului tău și nu despera! Doar în zilele tinereții tale neumbrite de griji, țarg ai deschis ferestrele inimii tale și ușile sufletului tău. Și lumea intra și ieșia ca într'un han din margine de drum, lumea cu pulberea ei de gânduri, cu îndoielile de dor și jale. Dar cu această lume pornită în sălbatică goană după fericire intram și eu zi cu zi, intram nechemat în inima ta și necunoscut în sufletul tău.

O, dacă ai fi trăit solitar, înfășurat în haina gândului povățuit de înțelepciunea bătrâneții, zăvorându-ți cu grija avarului ușile și ferestrele sufletului, cum ași fi putut intra în camera inimii tale într-o sfințirea ei?

LITERATURA MAGHIARĂ

Oră de geografie în anul 2852

de Fr. Karinly.

— Băieți, astăzi vă ascult. Fănică Bleriot!
 — Prezent!
 — Te-ai pregătit?
 — Da, domnule profesor, vă rog, m'am pregătit.
 Bine, o să vedem numai decăt. Haidem!
 Urcă-te repede. Grünfeld, ce treabă e asta că mașina
 e așa de murdară? Eri și-am trimis buretele. N'am
 spus că monitorul trebuie să aibă grijă de curățenia
 aparatului? Intotdeauna îl mănjiți cu cretă. Uite, cineva
 ierăși l-a pătat!

— Domnule profesor, vă rog, băieți intotdeauna
 aruncă gunoiul în motor.

— Lasă gura! Fănică Bleriot, stai acolo și ba-
 gă de seamă. Iar voi cât va ține ascultarea, să nu
 faceți șgomot, căci ochianul e la mine, și dacă de
 colo, de sus, văd pe vreunul că nu se astâmpără...
 Așa. Dă-i drumul, Bleriot!

Srrrrrr. Brrrrr. Brrssrrrr.

— Fănică, Fănică, tare mi-ești emoțional. Te-ai
 și'ngălbenit. Te-ai pregătit, Fănică? Spune drept. Mi
 se pare că ți-e frică rău.

— Domnule profesor, vă rog, eu m'am pregătit.
 Apoi, o să vedem.. La câți metri înălțime
 ne aflăm.

— La o mie opt sute.

— Aici nu te pot asculta. Include „electricul”.
 Și, stai cum se cade, Bleriot, și nu mai mișcă, și
 mâinile la piept! Acum nu se mai poate învăța; ai
 învățat eri. La câți metri suntem?

— La șase mii opt sute doi.

— Așa, încă opt mii — și imediat o să începem.
 Ce lecție ați avut pentru astăzi?

— Munții și apele Europei.

— Așa! Bine. De-aici se poate vedea. Bagă de
 seamă, ține puțin la dreapta, ca să nu te bată soarele
 în ochi. Vezi toată harta?

— Da, domnule profesor.

— Nu arăta cu mâna. Și-acum arată-mi hotarele
 Europei?

— La răsărit Caucazul...

— Care e ăla?

— Linia ceea sură de sub noi.

— Fănică, tu n'ai învățat.

— Domnule profesor, vă rog, am învățat.

— Fănică, nu-mi întoarce vorba! Linia ceea de
 care vorbești, nu e Caucazul, idiotule, ci Apeninii...
 Dar pata asta albastră de aici, dela stânga, unde
 arăți eu?

— Aia... aia este... este pusta maghiară.

— Nu te-ai pregătit, Acolo e marea Caspică,
 dobitocule. Acum arată mi pusta.

— La stânga fărurierea cea verde.

— Dar Dunărea?

— La Apus...

— Arată, arată, nu vorbi!

— Asta e aici sub noi

— Măgarule, acela e un nor. Acum arată-mi
 unde e Budapesta?

— Bu...da...pesta...

— Nu-mi dibui mie o jumătate de oră, Bleriot,

căci eu trebuie să mai ascult cinci băieți. Ori știi, ori
 nu știi. Spune te-ai pregătit sau nu? Știi unde e Bu-
 dapesta sau nu? Eu n'am timp de pierdut.

— Budapesta... e aici.

— Care?

— Aia neagră...

— Negreața ceea mică e Manteneșul, tatăl meu.
 N'ai învățat deloc.

— Atunci e aici...

— În Italia o cauți, zăpăcitură? Bui loc. Bine,
 dar nu știi nimic. Să știi că te las repetent, Fănică.

— Vă rog, domnule profesor... cu...

— Nu numai că te las repetent, șarlatanule, dar
 o să te las pe lună, unde vei rămâne toată noaptea.

— Budapesta... Budapesta... e aici lângă
 Dunăre, punctul acela.

— Ei, dar repede ți-a venit în minte! Nu cumva
 ți-a suflat cineva?

— Domnule profesor, vă rog, nu mi-a suflat
 nimeni.

— O să văd cu numaidecăt, la dă-mi ochianul...
 Dă! încoace mai repede... Să vedem... A patra B...
 desigur... Ptiu, șarlatanul acela de Grünfeld! Fără
 îndoială că el suflă. Uite l cu marconigraful în mână;
 acum îl vârbă repede în buzunar, la întoarce buzu-
 narul, Fănică!... Păi sigur, aici e receptorul... la aș-
 teaptă găinarule, ție îți suflă. Aoleo, Grünfeld, să vezi
 ce suflat am să-ți trag eu ție... Bine c'am adus cu
 mine marconipalma. Iar tu Bleriot, tu vii cu mine. Te
 due pe lună și vei rămâne închis acolo până la...

— Domnule profesor, vă rog... vaaai, domnule
 profesor, vă rog...

— Ce e, ce vrei? Nici-o iertare.

— Domnule profesor, vă rog să-mi dați voce...
 îmi vine... aoleo... mă trece... îmi vine să mă dau jos...

— Nici-o vorbă! Înainte și numai înainte!

— Vai... domnule profesor... vă rog să mi dați
 voce...

— la ascultă, șarlatane, tocmai acum ți-a ve-
 nit. Nu puteai să te dai jos mai înainte? La douăzeci
 de mii de metri înălțime ți-a frâșnit prin cap? Acum,
 de data aceasta te poți da jos, dar dacă te voi
 prinde încă odată cu lecția neînvățată, să știi că
 te vor mânca viermii în lună. Trad. Emin Esau.

Bolnavul în grădină

după Lenau

Triluri de priveghetoare?!...

Cum, acum când floare-i rară

Și se coace holda 'n soare,

Eu tot cred că-i primăvară?

Primăvară, când știi bine

Moartea cum încet mă 'ngheața,

Pentru ce deștepți în mine

Dor fierbinte de viață?

A. LOCUSTILARIU

Geniul iubirii și al dreptății

de N. T. Ionescu.

Isus Hristos deși s'a născut, a suferit și s'a îngropat ca om, n'a fost o creație a pământului, ci a Cerului. El a fost trimis de Dumnezeu tocmai când omenirea prin răutatea ei se apropia de pierzare, când nu se mai credea în nimeni și nu se mai spera în nimic. La marginea prăpastiei, o parte, beți de fericirea trecătoare și mârșavă, alții, slăși de chinuri și dureri, fac milimul pas în neant, dar spre surpriza tuturor, în loc să se prăbușească, pășese mai departe într-o lume nouă, trecând peste trupul însângerat al Mântuitorului, care se sacrificase pentru idealul omenirii. Și lumea aceasta nouă, pe care Isus Hristos a oferit-o oamenilor cu sacrificiul vieții sale avea să fie lumea fericirii pământești și a celei cerești; o lume în care să domnească numai spiritul de dreptate integrală, de iubirea de adevăr și aproapele, de cinste desăvârșită și morală superioară. Pentru propovăduirea învățăturilor ce formau temelia acestei vieți curate, Isus Hristos s'a arătat mare nu prin vorbe ci prin fapte. Dacă ar fi fost numai un mânuitor de cuvinte, cum sunt atâția în ziua de azi și cari se dau drept urmașii Lui, omenirea ar fi avut o deziluzie prea amară. El însă, Marele învățător, a cutreierat lumea ca un simplu muritor, propovăduind iubirea de Dumnezeu, și toate celelalte învățături cari sunt la baza doctrinei creștine, iar paralel cu acestea a ajutat pe cei lipsiți, a alinat durerile celor suferinzi, a adus pe cei rălăciți pe calea binelui, oprind camăta și specula, în fine, sădind în sufletul tuturor speranța în viața veșnică, în viața sufletului. Numai datorită acestui exemplu impecabil, s'a grupat în jurul Lui aproape întreaga omenire, luplând cu sacrificiul vieții pentru triumful iubirii și al dreptății. Nici o doctrină din câte s'au emanat până acum n'a avut atâtea martiri convinși, cari și-au dat sufletul în mâinile Domnului, cu zâmbetul pe buze, ca o supremă satisfacție. A trebuit mult timp și multe sacrificii pentru ca în cele din urmă, creștinismul să fie recunoscut de statele pe atunci existente, făcând începutul cel mai înțelept împărat de pe atunci Constantin cel Mare în anul 313. Secole de-a rândul a planat deasupra lumii această nouă și perfectă doctrină a creștinismului, aruncând cu prisosință toate cele rău și binefăcătoare. Insuși dușmanii de pe atunci ai lui Hristos au căzut, rând pe rând, înaintea altarului, după ce mai întâi au fost uimiți de puterea Mântuitorului și de superioritatea învățaturii lui. Ne ducem cu gândul în trecut și vedem pe toți barbarii venind spre leagănul creștinismului unde se începuse o viață liniștită bazată pe iubire, cinste și dreptate, cu săbii de foc, călitate în sânge, aruncând teroarea și jalea în urma lor, devastând până și lăcașurile sfinte ale Domnului, pen-

trucea, mai târziu, luminași de învățăturile lui Hristos să-și curme viața sălbatică și în jurul celor mai mărețe lăcașuri de rugăciuni să proslăvească pe Atotputernicul. Am putea spune aproape cu precizie că fiecare semn al crucii a adus o viață nouă superioară și indivizibilă și popoarelor.

Se pare însă că urmașii lui Hristos, n'au fost loși la înălțimea învățaturii Lui, căci după înălțarea la cer a Mântuitorului, fiecare s'a crezut în drept a interpreta doctrina creștinismului după bunul său plac, fapt care a dat naștere la diferite crezuri și confesii, cauzând mai târziu neînțelegeri grave în sânul bisericii creștine.

Acest abuz de interpretare, săvârșit de multe ori cu intențiuni de rea credință, a fost cu atât mai dureros cu cât nu s'a ținut seama de adevărul inconștabil că, învățătura lui Christos n'a fost o doctrină isvorâtă din interesele unui popor sau unei clase sociale, sortită să dispară mai curând sau mai târziu ca multe altele, ci din interesele întregii omeniri, al cărui scop este fericirea eternă. Pentru aceasta ea a fost și va fi de actualitate în toate timpurile, cât va dura viața pe pământ. Din cauza acestei lupte interconfesionale, cauzate mai mult de capii bisericii pe tema moștenirii directe dela urmașii direcți ai Mântuitorului, astăzi când pentru a 1893 oară clopoțele bisericilor vestesc învierea Domnului,¹⁾ vedem în jurul nostru acelaș tablou ca pe vremea nașterii lui Christos: pe deoparte cămătarii îmbuibăți, farisei, lux, desfrâu, trândăvie, teroare și lălhărie, iar pe de altă parte muncă cinstită, mizerie, suterință și desnădejde. Pare că omenirea vrea să se întoarcă înapoi la păgânism, la ură, dușmănie și barbarie. Astăzi ca și altădată sunt mulți ochi înlăcrămași și multe inimi însângerate cari așteaptă și speră în realizarea unei lumi ideale așa cum a văzut-o Hristos și pentru care a pățimit și s'a îngropat. Pentru binele omenirii și pentru desăvârșirea învățaturii Aceluia care a fost geniul iubirii și al dreptății, se impune o reacțiune puternică din partea bisericii creștine, acum când încă nu este târziu. Dacă în veacurile din urmă slujitorii altarului se mulțumesc numai cu declamarea și cântarea cu voce mai mult sau mai puțin frumoasă, a unor texte scrise nu totdeauna cu mult tăle precum și cu citirea unor predici veșnic după acelaș calapod, astăzi nu mai sunt suficiente nici pentru susținerea credinței, necum pentru răspândirea și desăvârșirea ei. Vremurile cer dela urmașii apostolilor, emanciparea de sub simplitatea vechilor cazanii și de sub frazeologia noii predici goale de conținut, izbulând să trateze

¹⁾ Acest articol a fost scris cu ocazie Sfintelor sărbători ale Paștelui.

pe înțelesul tuturor și într-o formă limpede și frumoasă, probleme sociale actuale din viața credincioșilor, dând prilejul, ca vorba să nu încânte numai urechea și să mângâie sufletul, ci să puie în mișcare voința celor către care se adresează, către muncă productivă și cinstită, către viața ordonată, morală și echitabilă, către fapte creștinești sintetizate în iubire de dreptate și adevăr. Și totuși nu este suficient numai atât. . E timpul ca propovăduitorii cuvântului Domnului să onoreze doctrina creștină cu exemplul lor, îngropând pentru totdeauna acel „nu face ce face popa, ci ceiace zice“.

Vorba neurmată de exemplu, nu are nici un efect, ba de multe ori trezește dispreț și ură. Să ne aducem încă odată aminte că Isus Christos a atras lumea în jur. numai cu faptele, dând cel mai puternic exemplu de viață creștinească, de abnegație și sacrificiu pentru triumful învățaturii Sale. Singurul remediu, pentru a ridica nivelul scăzut al moralei, a opri lacrimile celor flămânzi și însetoși după dreptate, a împiedeca camăta și specula nemiloasă, crimele și sperjurul, a face să planeze deasupra tuturor acelaș spirit de dreptate și echitate, nu este altul, decât întoarcerea la învățătura lui Christos, la acea învățătură care este idealul omenirii.

De aceea aziăzi când serbăm cea mai mare, cea mai frumoasă și cea mai sublimă aniversare din câte s'au pomenit pe pământ, suntem datori cu toții, preoți și laici, bogași și săraci, tineri și bătrâni, să ne ducem cu gândul către acela care a fost, este și va fi, cel mai mare geniu omenesc al iubirii și al dreptății, a cărui figură ne apare ca un indemn, ca o poruncă, către o viață creștinească, curată și cinstită bazată pe iubire, adevăr și dreptate.

Sonetul credinții

de George Voevidea.

Credința e iubire... Iar iubirea
urnește sori, îngemânează sfere
Ea-i vin în struguri, iar în faguri miere...
Un strop ce-adună 'n el nemărginirea!...

Iubirea-i taina ce rotește firea...
— Și prin credință 'nvie tot ce piere:
pe ram ea-i floare, iar în lul — putere —
Astfel respiră 'n tot Dumnezeuirea.

Și 'ntr'o alotpulernică lînță
ascunsă 'n arbor, vânt, nor sau lumină,
cred și acei ce sânt fără credință...

În toate-ale naturii minunate
trebuie și ei să vadă-o zeitate
și-aceleiași Dumnezeiri se 'nchină!...

Matineele școlare

de T. Neș.

Curentele pedagogice, sub raportul idealului, ce-l urmăresc, se adună, ca niște afluenți, în două curente mari.

Curentul *sociologic*, în pedagogie, consideră individul ca un punct de intersecție a diferitelor raporturi sociale. Viața sufletească este precipitația relațiilor de interdependență socială. Sufletul individului este reflexul sufletului social. Societatea, în general, și grupurile, în special, tind la asimilarea individului, absorbindu-i tendințele sale.

Scopul educației este lămurirea urzei forțelor sociale, cărora este supus individul și fixarea idealului social, care trebuie plantat și în sufletul elevului.

Scopul social, în pedagogie, este relativ, urzeala forțelor sociale e variabilă. În cursul vremurilor ea se destramă, se urzește în formă nouă, se ivesc forțe noi și dispar raporturi învechite. Idealul societăților e relativ în timp și spațiu. Societatea în evoluția sa își crează o succesiune de idealuri, cari vor înrăuri, în fiecare moment, configurația forțelor sociale.

În chipul acesta scopul educației este relativ, fiind nevoit să se înmădădieze mereu, potrivit variabilelor necesități sociale. Pedagogia își caută o orientare nouă, un ideal absolut. Curentul *raționalist* pare a găsi acest ideal în copilul însuși. El consideră sufletul copilului ca o impletitură de aptitudini potențiale, cotiledonate, cari vor determina individualitatea lui de mai târziu — Pedagogul trebuie să creeze mediu prielnic înmăguririi acestor aptitudini, să înlăture piedicile cari s'ar împotrivi îmbobocirii și înfloririi lor. Elevul va fi așezat, pe rând, în mediu intelectual, artistic și industrial pentru a-i prileji dezvoltarea liberă a aptitudinilor intelectuale, artistice și tehnice. Adaptarea la mediul social va fi un corolar fiziologic al acestui suflet dezvoltat liber și armonic.

Acest curent pedagogic, însă, cere și altă organizație a învățământului, bazat pe respectarea libertății elevilor. Libertatea copiilor va fi limitată numai prin măsuri preventive spre a împiedeca acțiunea agenților protivnici dezvoltării lor. Educatorul nu va încerca să înrăurească în mod pozitiv direcțiunea dezvoltării.

Organizația actuală a învățământului nu îngăduie elevului această libertate. Sistemul nostru de educație are la temelul său autoritatea profesorului și imperativul legii. În mediul intelectual, creial în școală de profesor prin materia programatică, aptitudinile speciale, ale elevului nu se pot dezvolta. Inclinațiile spre istorie bunăoară nu sunt cultivate cu îngrijire, ci mai curând înăbușite de către cheltuiala enormă de energie risipită de elev cu pregătirea la celelalte materii impuse de programele analitice. De altfel ori cât de deschis și primitor ar fi creierul elevului, el este mai

mult receptiv decât productiv. Productivitatea liberă ar cere libertatea deplină în alegerea materiei, ceea ce în cadrele actualului sistem școlar nu se admite. Este adevărat că școala activă se trudește să intensifice participarea elevului, în mod activ și nu receptiv, la dobândirea și asimilarea cunoștințelor noi. Frământarea aceasta se face, însă, iarăși numai asupra materiei prevăzute în program.

Aptitudinile artistice au o posibilitate și mai mică de a se desghetă. Orele de muzică se caracterizează prin aceeași autoritate și imperativ ca celelalte ore. Orele nu sunt în număr suficient. Inclinațiile artistice și literare se cultivă o oră pe săptămână, la societatea de lectură. Aptitudinile tehnice sunt dela început osândite la ofilire în lipsă de ateliere, ce ar trebui organizate pe lângă fiecare școală.

În astfel de împrejurări, matineele școlare, ar fi mediul propice de a cultiva aptitudinile native, specifice, ale elevilor. Mănași de impulsurile lor, elevii vor avea libertatea de a crea ceva în anume direcțiuni. Unii vor strânge material pentru o conferință, alții vor încerca să dea expresiune artistică sentimentelor lor, și toți, împreună, se vor disciplina și educa artistic prin coruri.

Rolul educatorului este să supravegheze această activitate a elevului, contribuind numai la ciselarea formei, în care se manifestă, dar nu și la stabilirea fondului. Nu trebuie să avem pretenții mari față de producțiunile elevilor. Ei sunt în evoluție, și creațiunile lor trebuiesc raportate la faza momentană a evoluției. Ideile elevilor, sunt nestimate fără formă, cu scilipiri difuze, cari mai târziu se vor statornici în forme individuale. Sentimentele lor, imprecise de multe ori, la început nu-și vor găsi expresiunea adevărată. Matineele școlare au ca scop tocmai înfrumusețarea formelor de expresiune și cristalizarea în forme geometrice a ideii ce mijște în mintea elevului.

Matineele școlare cultivă respectul, cu care trebuie să învăluim ființa slabă, desarmată a elevului. Ele trezesc în elevi preocupări nobile de creație intelectuală și artistică, sustrăgându-i influențelor rele. Matineele școlare vor înlocui timiditatea copilului printr-o îndrăzneală cuviincioasă de a se manifesta în public. Cenzura exercitată de profesor asupra creațiunilor lor libere, va reduce ambiția umflată la o justă valoare, și va înălța și incuraja adevărata și modesta valoare a unui elev timid.

Cea mai mare putere sugestivă o au faptele. Manifestarea publică a unor elevi va stârni ambiția celorlalți, și o nobilă întrecere se va porni între școlari.

„Universitatea liberă: E. Gojdu“ are în programul său o deosebită grijă pentru matineele școlare. Anul trecut și anul acesta a organizat mai multe matinee școlare pentru educația artistică, intelectuală a elevilor.

Importanța matineelor apare și mai luminoasă, când destăinuim că ele, duse la țară, au menirea de a da căldură și putere de viață ideilor propovăduite de profesorii liceului E. Gojdu, în conferințele ținute la sate.

Clopotele în luncă¹⁾

de Volbură-Poiană Năsturaș

*In fundul luncii glasul lor prelung
Se auzia domol ca un izvor
Ce sună 'n pietre dese, colțurate.
Din ceruri soarele se cobora
S'asculte glasurile 'ngemănite
Așa de jos, c'aș fi putut s'ajung
Cu mâinile la el, de pe răzor.*

*Oprind cosașii 'n iarbă coasa lor
Priviau la soarele căzut pe zare,
Și câte unul gureș îndemna:
— Să mergem dar, căci mână e sărbătoare.
Apoi grăbind pe iarba de mătasă
Duceau în coasă soarele acasă.*

¹⁾ Din volumul *Galbenii* care a apărut în zilele acestea.

De clacă

Popa întreabă pe rabin:

— De ce înmormântările, la d-voastră, au loc noaptea și, procesiunea, ducând mortul la cimitir pare grăbită.

— Nu ne prea plac morții noștri și de aceea gonim ca să scăpăm de ei. Ne este mai plăcut să asistăm la înmormântarea creștinilor.

— De ce țipați când vă rugați?

— Pentrucă Iahweh al nostru este prea bătrân.

— Dar de ce vă măritați fetele atât de mici?

— Pentrucă, pe vremuri, era una pe care o chema Maria. Și fiindcă întârziam s'o mărităm ne-a făcut pocinogul.

Într-o zi sevitorul aduce următoarea carte de vizită lui Rotschild:

Abraham Mendel Hirsch
cumnatul lui Dumnezeu

Miral, după ce-l introduce pe Abraham Mendel Hirsch în birou, l' întreabă:

— Cum ești cumnat cu Dumnezeu d-le Hirsch?

— Foarte simpțu. Socru meu Kohn, avea două fete. Pe cea mai mare, Râfca, după o nuntă srașnică, am luat-o eu; pe a doua, Rașel, după o boală grea, a luat-o Dumnezeu.

LITERATURA ENGLEZĂ

Intr'o ceașcă de ceai...

de Laskadio Hearn.

Vi s'a întâmplat vre-o dată să urcați treptele răsucite ce se adâncesc în beznele unui vechiu turn, și să vă găsiți deodată, în inima acestor întunecimi, printre pânzele de păiajen, pe pragul golului?... Ați străbătut de-alungul unui prundiș, vre'o potecă tăiată în stâncă, numai pentru a descoperi în fine la o neașteptată cotitură, că nu aveți înaintea voastră decât o crăpătură abruptă?... Valoarea emoțiilor resimțite într'o asemenea împrejurare se afirmă — din punct de vedere literar — prin intensitatea impresiilor și adâncimea amintirilor ce lasă.

Se găsesc, curios păstrate în vechi culegeri japoneze, povestiri neisprăvite cari dau cititorului impresii aproape asemănătoare...

Autorul s'a lăsat oare furat de lenevie? S'a certat cu editorul său? Chemat pe neașteptate, în timp ce scria la mica sa masă, a plecat pentru a nu mai reveni niciodată? Sau poate moartea a încercat până sa într'un frumos mijloc de frază? Nimeni nu poate spune pentru ce lucrarea a rămas aici...

Am ales un exemplu caracteristic.

În a patra zi din prima lună a celei de a treia Tenwa, — sunt aproape două sute douăzeci de ani de atunci, nobilul — Nakagowa Sado, care pornise la drum pentru a face o vizită de anul nou, se opri un moment cu alaiul său într'o ceainărie din Hakusan. Aceasta este o mahala din Yedo în ținutul numit Hongo. În vreme ce ceilalți se odihneau, unul din slujitorii seniorului, — un wakato¹⁾ cu numele Sekinaï, — simțind o sete arzătoare, își turnă o ceașcă mare cu ceai. El o ducă la buze când, deodată, în licoarea galbenă și limpede văzu reflectată imaginea unei figuri care nu era a sa. Surprins, privi în jurul lui fără a descoperi pe nimeni. Figura zărită în ceai era, judecând după pieplănătură, a unui samurai. Era deosebit de curat, foarte frumos, și de o delicatețe feminină. Și imaginea părea plină de viață, căci ochii și buzele se mișcau.

Inspăimântat de această apariție misterioasă Sekinaï aruncă băutura și se apucă să cerceteze bine vasul. Era o ceașcă mare foarte simplă, fără nici un fel de podoabă. El ceru să i se aducă alt ceai pe care-l turnă și în aceeași clipă strania figură reapăru, de astă dată cu un zâmbet baljocoritor. Dar Sekinaï nu vru să se lase cuprins de frică. — Oricine ai fi tu, murmură el, tu nu te vei juca mai mult timp cu mine! — Și bău ceaiul, cu imaginea ce conșinea, apoi plecă, întrebându-se dacă n'a înghițit poate o fantomă.

¹⁾ Om de arme în serviciul unui Samurai.

În aceeași seară, foarte târziu, în timp ce eră de gardă în palatul nobilului Nakagawa, Sekinaï fu surprins de intrarea tăcută a unui străin în cameră. Acest străin, un tânăr samurai, bogat îmbrăcat, veni să se așeze chiar în fața lui Sekinaï, apoi, după ce salută pe wakado cu o ușoară înclinare a capului, îi spuse:

— Eu sunt Shikibu-Heinaï; v'am întâlnit astăzi pentru prima oară. Nu aveți aerul de a mă recunoaște?...

Vorbea cu o voce înceală, dar pătrunzătoare. Și Sekinaï, fu surprins de a regăsi înaintea lui chipul sinistru și frumos, pe care chiar în acea zi îl văzuse și-l băuse, ... apariția din ceașca de ceai. El zâmbea cum zâmbise năluca, dar deasupra buzelor ironice, ochii, cu privirea lor neclintită, — provocau și insultau totodată.

— Nu, eu nu vă recunosc, răspunse Sekinaï, iritat dar foarte stăpân pe sine. Poate veți avea bunăntatea să-mi spuneți cum v'ați putut introduce în această locuință?

În timpul feudalității, reședința unui senior, era riguros păzită în orice clipă. Nu se putea intra fără a fi anunțat, afară de vre'o neertată greșeală a păzitorilor înarmați.

— Ah! Nu mă recunoașteți? exclamă străinul cu un ton sarcastic, apropiindu-se puțin. Nu mă recunoașteți? Nu? Cu toate acestea v'ați permis în această dimineață să mă insultați de moarte!...

Sekinaï se 'narmă pe dată cu tanto¹⁾ ce purta la cingătoare și cu o lovitură puternică izbi pe străin în piept; dar tăișul săbiei nu întâlni decât golul. În acelaș moment și fără sgomot, omul făcu o săritură în pattea zidului pe care l trecu...

Nici o urmă nu se vedea pe perete. El trecuse ca lumina lumânării prin hârtia felinarului.

Când Sekinaï povesti ce-i se întâmplase, ascultătorii săi rămaseră încrămășiți și intrigati. Nu se văzuse intrând nici plecând vre-un străin la ora arătată. Mai mult, niciodată servitorii lui Nakagawa nu mai auziseră vorbindu-se de Shiku-Heinaï.

Noaptea următoare Sekinaï nu eră de serviciu și nu părăsi casa părinților săi. Eră destul de târziu când îl anunță că au venit mai mulți străini și doresc să-i vorbească o clipă. El luă o sabie și se duse la poartă unde găsi trei oameni înarmați, — vasali în aparență, — cari îl așteptau înaintea pragului. Ei se închinară cu respect și unul dintre dânșii luă cuvântul:

— Iată numele noastre: Matsuoka Bungo, Tsu-

¹⁾ Cea mai scurtă din cele două săbii ce purtau nobilii japonezi. Cealaltă se numea Katana.

LITERATURA PERSANĂ

PRIMĂVARA

de Mirza Schaffi

Când pe 'nălțimi se urcă primăvara
 Și 'n soare cald nămeții se topesc,
 Când primii muguri își arată fața
 Și 'n iarbă ghiociei se ivesc
 Când de jugul iernii scapă câmpul
 Și de lumini se umple largul zării
 Lung ecou răsună 'n deal și 'n vale:
 Ce ne 'ntrecut e timpul primăverii!

Când moare ghiața sub săruturi calde
 Și dintre stânci isvoarele svicnesc
 Când haină verde 'mbracă firea loată
 Și'n chiote pădurile sbucnesc,
 Când freamăt' adieri înbălsămate
 Și rîde luminata bolt' albastră
 În deal și'n vale, lung răsun' ecoul:
 Ah, primăvară, cât ești de măiastră!

Și n'a fost tot o zi de primăvară
 Când inima-ți întâi mi s'a deschis?
 Când ți-am furat întâia sărutare
 Și ochi dulci cu gura ți-am închis?
 De cântece a răsunat câmpia
 Și isvoarele din munți se aruncară
 Și un ecou sună din deal în vale:
 O, primăvară, dulce primăvară!

trad. de I. Constantinescu-Delabaia

chibashi Bungo, și Okamura Heiroku. Suntem oamenii nobilului Shikibu-Heinaï. Stăpânul nostru v'a onorat cu vizita sa noaptea trecută și l'ași primit cu o lovitură de sabie. El este grav rănit și a trebuit să-l conducem la izvoarele calde unde se află și acum în îngrijire. În a șasesprezecea zi a lunii viitoare, va reveni. Veți primi atunci dreapta răsplată pentru insulta ce i-ași făcut...

Fără să aștepte un cuvânt mai mult, Sekinaï, se repezi, cu arma în mână și 'ncepu să lovească în dreapta și în stînga pe străini. Dar cei trei oameni se aruncară spre zidul vecin pe care'l trecură urcându-se ca niște umbre și...

Aici se oprește vechea poveste. Urmarea ei n'a existat de cât într'un creier din care nu rămâne, după mai bine de un secol, de cât o mână de țărână

Puteam să schitez mai mult de un desnodământ. Nici unul nu era satisfăcător pentru o imaginație occidentală. Imi place mai mult să las cilitorului grija să decidă care este soarta probabilă a omului care a înghițit o nălucă.

EUGENIA BICIORLA

Oradea și Italia

de Dr. Leontin Pallady

Va fi o temă de discuție înaltă pentru vremurile mai lihnite, dacă cuvântul Oradea derivă din ungurescul *Várad*, ori, mai verosimil, că unghurii veniți în urma noastră și îndrăgostiți de un nume străvechiu din latinescul *ora*, *orae*, *oras*, *oradès*—margine, prin legile mistice ale filologiei, înființară cuvântul de *Várad*, Oradea. Ba chiar, considerând tainele filologiei sau mai precis ale nașterii de cuvinte, nu e exclus ca numele de Oradea să derive din anticul *Buredensium*, numire cu care se poreclă un oraș antic care a existat pe aceste locuri. Oraș antic și poate chiar preistoric, pentru că e cert, că acest loc admirabil dela gura pitorescei văi a Crișului Repede, sub promontorul podgoriilor, în apropierea Băilor de apă sulfuroasă, după cum ne atestă și epitafiile scoase de prin jurul acelor Băi, a trebuit să aibă importanța lui strategică, comercială și de transit și în antichitate, astfel în cât trebuia să fie locuit și să fi fost un centru important deja pe vremea lui Nerva Traian.

Dupăce unghurii se strecurară pe aceste plaiuri și fură încreștinați, un rege al lor, S. Ladislau încântat de frumusețea acestor regiuni, voind să facă din Oradea a doua capitală a Țării sale, invită dela Italienii cei d'ântâiu deșteptați la cultură, artiști de tot felul, maestri zidari, arhitecți, sculptori și pictori ca să-i împodobească locul șederii cu clădiri frumoase, cu biserici, mănăstiri, ba chiar — cerându-o aceasta poziția orașului, — și cu o fortăreață solidă.

Italienii veniți din toate provinciile țării lor înființară aici cartiere cari poartă și acuma numele lor de origină.

Pe malul stîng al Crișului, la poalele cetății, în care se ridicau edificiile pompoase, s'au așezat italienii originali din Venția și împrejurimi. Această parte a Orăzii și azi încă e numită Velența dela cuvântul Venezia schimonosit de unghuri în Velençe, iar din acesta, prin o asimilare hibridă, s'a făcut românescul Velența.

Tot pe malul stîng, mai spre Sud-Vest existau în vechime cartierele Bologna și Padua, numiri cari se menționează în hrisoavele din veacurile XII—XIII. Dupăce însă se retraseră italienii veniți din Bologna și Padova, au pierit și numirile austere cum pier urmele de pași lăsați pe nisip.

Pe malul drept al Crișului locuiau pe acele vremuri mulți italieni. Această circumscripție de oraș și azi încă e numită oficial Olasțg, după numele asimilat pe românește de Olaszi (*városrész*) ce va să zică Mahalaua Italiană.

Aceste numiri le găsim nestrămutat în toate actele, hrisoavele, planurile și hărțile orașului, cu începere din veacul XI. Pe cele 13 planuri până acuma

cunoscute, ale Orăzii medievale, se indică aceste părți de oraș cu *Suburbium Italicum* și *Suburbium Venetum*.

Din acest glorios trecut cultural, din clădirile ridicate de italieni și admirate de vizitatorii de pe vremuri ai Orăzii, din operele de artă (înaintea Catedralei din cetate erau 3 statui de bronz), din picturile și alte podoabe ce înfrumusețau acele monumente noi n'aveam măcar o cât de slabă urmă afară de celalea.

Cui se datorește acel fapt neexplicabil că pe aici unde pulsa o viață de trepidantă cultură, nu mai există nici urmă de cultură antică și, călătorul care în țări străine se izbește la tot pasul de câte un monument, trecând pe la noi, din lipsa clădirilor medicvale crede că pe acest pământ nu adiase suflul binefăcător al Culturii? Putem afirma că Tătarii din secolul XIII, apoi Turcii din secolul XVII (1660 - 1688) cari, goniți de spiritul distrugerii, arseră, dărâmară, zdrobiră, făcând o *tabula rasa* din orașul nostru, vesit chiar prin operele sale de artă.

Frumosul oraș Oradea se mai leagă odăla cu Italia în secolul XIII când a fost ilustrat de un mare italian, Canoniceul Magister Rogerius. E cu neputință să evoci suferințele din secolul XIII ale acestui oraș fără a asocia numaidecât figura duiosă a lui Rogerius. Oradea și Rogerius sunt uniți cu legăturile cele mai indisolubile ale suferințelor.

Rogerius născut pe la începutul secolului XII în orașul Torre Maggiore (Benevento—Sicilia) își face apariția pentru prima dată în Oradea pe la anul 1233. ca secretar și capelan al legatului Papal, Cardinalul Iacob Pecorari, când ambii cutreeră Europa centrală în chestiile controversate dintre Papa și Frederic II împăratul Germaniei.

Anul nenorocos 1241, când Tătarii au năvălit în Ungaria, îl găsește pe Rogerius în Oradea. După ce trece prin nenumărate peripeții, scăpând de multe ori de moarte sigură, se angajează ca hamal, purtător de bagaje, la oastea tătarască; cu aceasta trece peste Dunăre în părțile de Vest ale Ungariei, se reîntoarce cu oastea în retragere și pe la Alba-Iulia scapă din ghiarele tătarilor după nedescrișe suferințe și necazuri.

Numit apoi Canonicele Șopron (Oedenburg) scrie memoriile sale despre încursiunea tătarilor cunoscute sub numele de *Miserabile Carmen*. Această lucrare e unica sorginte de istorie pragmatică despre evenimentele acelea de cruzime nemaipomenită. Lucrare de istorie panonică scrisă de un italian!

Rogerius, preocupat poate de suferințele proprii, nu face mențiuni în lucrarea sa de români, cari pe acele vremuri, trăiau deja sub organizații proprii, așa-numitele *chinezate*. Numele de *canesius* sau ba-

livus e menționat des de el. La unul din acești *chinezi* s'a angajat el ca purtător de bagaje, când trecu cu armata tătarască dincolo de Dunăre, la Șopron. Oradea el o numește cu latinescul *Varadinum* iar Crișul nostru cu latinescul *Crisius*.

Cântec

de Justin Ilieștu

Tu nu mă mai iubești, Femeie,
Îmi spune teiul înfforit.
Din ochii tăi umbriți de ură
Imaginaea mi-ai isgonit.

Nu mă mai chemi ca 'n alte vremuri
Să stăm alătura la sfal,
A înghețat iubirea noastră
Te voiu uita, căci m'ai uitat.

Tu nu mă mai iubești, Femeie,
O spun zefurii prin grădini,
Când mergem pe aceeași cale
Și ne privim ca doi străini

Taina lui Macbeth.

de C. Constantinescu.

Vei fi mai mic, vei fi mai mare
De cât noi toți! Ca un profet
Răspunse prima vrăjitoare
La o întrebare, lui Macbeth.

Nu le'nfeleg, eroul zise,
Enigma asta n'o pricep!
O, lămurește-mi înfelesul
Să știu de unde să încep?

La rând, a doua vrăjitoare,
Luând cuvântul, i-a prezis:
Vei fi cu capul pân'la ceruri
Dar cu picioarele'n abis!

Aceiași taină grea, adâncă,
Invăluia al lui deslin!
Il prind fiori de presimțire,
Și'n inimă-i creștea un spin!...

Veni a treia vrăjitoare
Enigma toată s-o deslege:
Pe Tronul mândrei noastre Scoții
Te vei urca și vei fi rege!

Macbeth pierdut în neștre gânduri
Părea că-și vede 'ntregul vis:
Purtând coroana sângerată
A regelui ce l'a ucis!

Dr. IOAN LUPAȘ

Manifestări spontane.

Rar se întâmplă ca omul secolului al XX-lea să se ridice mai presus de patimile și vanitățile deșarte ce clocotesc în sufletul lui, spre a da întâietate spiritului de grațitudine care totuși se mai găsește ascuns și retras într'un colț al inimei, luând forma unei manifestări spontane și sincere. Și cu toate acestea evenimentul s'a întâmplat la Sibiu în ziua de 21 Martie când d-l Dr. Ion Lupaș, a fost sărbătorit, din inițiativa unui cerc de prieteni, la care s'au atașat apoi toți admiratorii lui cu întreg poporul românesc.

Sărbătorirea d-lui I. Lupaș, pe care revista noastră o înregistrează cu satisfacție, însemnează omagiile de recunoștință aduse aceluia, în care 25 de ani a clocotit un sentiment curat, în slujba căruia și-a închinat toată activitatea, luptând cu vorba, cu fapta, cu scrisul, sacrificându-și chiar și libertatea pentru realizarea lui.

D-l Dr. Ion Lupaș s'a născut în 9 August 1880 în Săliștea de Sibiu, vârstăr al unei familii țărănești. Studiile secundare le începe la liceul unghuresc din Sibiu, dar nu le termină aici, deoarece profesorul lui de istorie Tompa Árpád jignea sentimentele românești în decursul lecțiilor nu destul de obiective, așa că pleacă împreună cu Octavian Goga, colegul său, la Brașov unde ia diploma de bacalaureat. Urmează apoi studiile superioare la Universitățile din Budapesta și apoi la Berlin trecând doctoratul în filozofie cu specialitatea istoria. În anul 1905 ocupă catedra de istorie la Seminarul „Andreian” din Sibiu, pe care o ține cinci ani. De aci trece la Săliște în 1909 ca protopop și inspector școlar confesional, unde rămâne până la 1919 când Românii îl cheamă la o nouă activitate, oferindu-i catedra de Istorie modernă a Românilor la Universitatea din Cluj. Dl. Dr. Ion Lupaș, atât ca profesor cât și ca slujbaş al altarului a fost un adevărat apostol. În timpul prelegerilor, d-sa a știut să strecoare ceva din sufletul său de bun român, făcând din elevi luptătorii de mai târziu ai idealului național.

După cum am spus, pentru triumful neamului său, a luptat mai ales prin scris, făcând parte din cei mai consacrați slujitori ai condeiului. D-sa a făcut parte din glorioasa pleiadă a publiciștilor *Luceafărului*, *Tribunei*, *Românului* și *Gazetei Transilvaniei*, dând articolul savant de revistă, articolul militant pentru ziarul cărturarilor, neuitând să contribuie la luminarea maselor cu articolul de îndrumare culturală și religioasă și la foaia populară atât de bine scrisă în Ardeal. D-l. Lupaș a contribuit mult la sporirea simțului de curaj și demnitate, oțelind caracterele celor slabi de înger, amenințați veșnic de asupritori prin corupție.

D-sa are meritul, pentru presă, de a fi făcut o seamă de desveliri ale literaturii istorice a ziaristice.

Caracteristica scrisului său este limpezimea aproape clasică, fraza desăvârșită definitiv românească și infiltrația expresiei populare și bisericești.

Talul său de ziarist este în egală măsură de valoros ca și cel de membru al Academiei Române, profesor universitar, politician, orator și preot.

Un moment important din activitatea de publicist este colaborarea la revista pentru popor a Asociațiunii, „Țara Noastră” înființată la 1907 de Octavian Goga. Pentru articolul „Toate plugurile umblă” publicat în numărul 14 al acestei reviste, în care se vorbea de răzcoalele țărănești din Regatul român cu aluzie la stările din Ardeal, oficialitatea statului maghiar, l-a condamnat la închisoare, primind botezul de martir pentru „Cauza” poporului său.

Alături de activitatea de publicist a dezvoltat o bogată și rodnică activitate științifică. D-sa o publicat studii istorice privitoare la trecutul satului natal, Săliștea, a continuat cu contribuții la istoria presei românești din Ardeal, istoria bisericească a poporului român și istoria politică a Românilor din Ardeal în veacul XIX. Monografia dezvoltată a Mitropolitului Andrei Șaguna, tipărită la 1909 i-a adus premiul Academiei Române, care, mai târziu, l-a ales membru corespondent și apoi membru activ. În total a publicat peste 30 lucrări.

Pe lângă lucrările speciale a mai colaborat cu studii istorice la revistele „Transilvania”, „Junimea literară”, „Viața Românească”, „Convorbiri literare” și dela unire, la „Revista generală a învățământului”, „Biserica ortodoxă română”, „Societatea de mâine” și altele. Actualmente, ca profesor la Cluj și director al „Institutului de Istorie Națională” (fondat de M. S. Regele Ferdinand la 1920 și, împreună cu d-l Al. Lapedatu a publicat până acum trei colecții de studii istorice sub titlul: „Anuarul Institutului de Istorie Națională”.

N. T. I.

Gânduri

O lege nu devine tare decât atunci când nu are nevoie de jandarmi spre a fi respectată.

Valorează mai mult a nu înțelege nimic decât a înțelege rău.

Oamenii de stat puteau altădată să conducă după anumite principii. - Astăzi pasiunile populare mobile au înlocuit principiul Anarhia Europeană este rezultatul acestei substituții.

Arhitectura Orăzii

de Iosif Pogan

În toate operele clasice ale arhitecturii, fantazia a jucat un rol tot atât de important ca și raționamentul.

Tocmai pentru aceasta, într'o epocă hotărâtă pentru fiecare popor aproape alta — arhitectura concretizează mai mult spiritul specific al unui popor.

Creațiunile revoluțiilor mari arhitectonice formate în epoci când posibilitățile tehnice erau cu totul altele ca azi, ne-au format văzul arhitectonic într'o direcție determinată, dela care abia ne putem scăpa.

Rezultatul acestei robii de a vedea este piedica cea mai puternică în nașterea unui stil nou în concepție și execuție.

Este adevărat că fațadele noilor clădiri au mai multe ori ornamente originale, dar ele nu constituiesc un stil nou; sunt haine noi pe un corp bătrân. E o modă trecătoare numai, care dispare fără a lăsa urme adânci în memoria arhitecturii.

Noi Românii de azi asistăm la o renaștere vi-guroasă a arhitecturii noastre naționale. Poate conține puțină exagerare afirmația D-lui N. Toniza că: „după Francezi suntem, al doilea popor din lume care — actualmente — răzbate prin pâcla vremii și lăsa urme adânci și expresive în ogorul artei căci și dacă nu suntem tocmai al „doilea popor“, ne găsim în orice caz între primele și trecem printr'o regenerare sănătoasă în arhitectura națională.

Ni se înfățișează acelaș proces de evoluție ca și în literatură. Cum o înviorare mai puternică în literatura românească numai după canoașterea literaturii populare a fost posibilă, tot așa și arhitectura noastră ia avânt numai în zilele noastre după ce au fost studiate vechile așezăminte boierești.

Cum literaturile diferitelor popoare se influențează, e firesc să găsim înrâuriri externe și la arhitecturile naționale. La arhitectura veche românească se observă o influență bizantină în așezarea încăperilor, în siluetele caselor boierești.

Pe lângă influența binefăcătoare a stilului venețian, care a știut să creeze un nou stil prin armonizarea, contopirea stilului gotic, oriental și de renaștere se relevează și o înrâurire a arhitecturii franceze mordene.

Din contopirea deplină sau parțială a acestor elemente, prin transformări continue s'a lăpizat un nou stil arhitectonic, care reoglindește fidel simțul estetic și practic al poporului român.

Orașele din vechiul regat sunt pline cu clădiri zidite în acest stil pitoresc și grațios. Acest stil se remarcă prin linii extrem de mlădioase, decorațiuni vioaie pela ferestre, cornișe și streșini, cu acoperișuri

înalte, colonade și cerdace pitorești și cu proporțiuni admirabil armonizate.

Stilul acesta răzbate cu încetul în toate colțurile țării, ba chiar și depășește granițele ei. În fiecare oraș din Ardeal vezi case noi zidite în acest stil. Și orașul nostru are una, e casa d-lui Negulescu din str. I. C. Brătianu No. 12.

Dacă facem abstracție de câteva clădiri din orașul nostru, va trebui să recunoaștem că simțul comercial, economic a înlăturat simțul estetic la construirea edificiilor noastre.

Palatul episcopiei gr. cat. zidit în stil roman cu urmele începutului stilului gotic, este cea mai frumoasă operă arhitectonică din Oradea.

Dintre clădirile noi, palatul Băncii Naționale e un monstru. Uitându-te la el te apasă, te înlimidează massivitatea extrem de exagerată a acestui edificiu. E produsul unui spirit greoiu din cale afară.

Această massivitate cu totul nepotrivită posibilităților de tehnică din zilele noastre caracterizează și primăria noastră și în general toate edificiile publice din Oradea.

O comparație extrem de instructivă poți face între trei stiluri arhitectonice pe Bulevardul Regele Ferdinand.

E palatul în care se află papeteria Rigler, într'un stil, care-ți reamintește stilul arab cu coloane subțiri cari comparate cu cele dela primărie îți dă impresia plăcută de dematerializare.

Lângă el imediat un tip de edificiu care domnește în Orade. Fără nici-o îngrijire estetică în exterior.

Palatul următor e o luptă între baroc și o tendință de scăpare de massivitatea doboritoare clasic reprezentată în clădirea Băncii Naționale.

Dintre biserici cea mai frumoasă în exterior, în stil gotic e biserica lutherană și, primitivă fără nici-un stil estetic, biserica baptiștilor

Dacă facem acum comparație între edificiile acestea și casa d-lui colonel Negulescu vom simți o bucurie mare, căci superioritatea estetică a stilului românesc se evidențiază imediat.

Și dacă este adevărat că arhitectura concretizează aplicațiunile sufletești ale unui popor, noi Românii ne putem mândri cu această superioritate în artă și știință în acelaș timp.

De clacă

Peșitoarea, întrând.

— Repede, repede. Scoală și te spală ca să mergem la înfățișare. E o lată, un boboc...

Dar e sigur că mă va lua.

De unde vrei să știi cu?

— Atunci de ce să mă mai spal?

CRONICI.

CRONICA LITERARA

Regele Ferdinand al României de Ștefan Meș membru corespondent al Academiei Române.

Politica deslănăță de la noi a început să ia în vârtejul ei tot ce avem mai sfânt și mai scump. Nu rar am văzut figuri legendare, fețe bisericesti, generali de valoare și artiști cari formează gloria noastră în străinătate, luați de acest curent și tăvăliți prin toate noroacele. Poți fi un zeu, un Mecenaz, pentru binele general, dacă faci parte dintr'un partid politic, vei fi baljocorit ca la ușa cortului. Patima politică la noi nu are limită și luriile politiceștrilor adesea încearcă să mânjească și pe cei mai suspuși.

Poporul român e dinastic. Dinasticismul, ca și aerul și apa, sunt absolut necesare românului. E dinastic prin fire, e dinastic prin tradiție, e dinastic prin forța împrejurărilor și e dinastic fiindcă are pe tron un Rege, care și-a înfipt adânc rădăcina dragostei în inimile noastre prin fapte nepieritoare.

Cartea d-lui Ștefan Meș cade ca o mană binefăcătoare în împrejurările și în studiul politicii de azi. O iubire adâncă și o convingere fermă au împins pe autor la alcătuirea acestei lucrări care este o capodoperă de discernământ, de putere de pătrundere și de analiză. Din paginile acestei lucrări figura M. S. Regele Ferdinand ne apare măreață așa cum loți o păstrăm în sufletele noastre. Din fragmentele cuvântărilor Sale rostite în diferite împrejurări vedem înțelepciunea care l-a călăuzit toate faptele și dragostea neșărmurită pentru țara pe care o cărmuește.

Ce însănoșire sufletească provoacă cetirea lucrării d-lui Ștefan Meș!... Oare factorii noștri vor avea timpul necesar pentru a ceti această lucrare spre a-i da importanța cuvenită. Credem că d-l Ministru al instrucțiunii va prevedea toate școlile și va recomanda întregului corp didactic aceasță lucrare. Iar ministerul de războiu nu va lăsa ofițer fără lucrarea „Regele Ferdinand al României“.

Nici nu ne vine a crede că fostul ministru de războiu a comandat doar un singur exemplar pe care autorul nici nu l-a trimis.

In robia lor de A. Cotruș.

Ultima lucrare a d-lui A. Cotruș — *In robia lor* — este cred, o puternică afirmare a unui talent cu un robust aporț în literatura română.

„Sunt numai vrere, numai gând“.

Un plus de energie, o forță pe care abia și-o stăpânește, dă un dinamism îndrăzneț poeziei d-sale:

Cutează! ..

Alege-te din milioane de strămbi și de netoți...

Cutează! ...

Și pentru marea ta amiază,
Mută munții uriași din calea zărilor
De poți! ...

După Ion Minulescu, Cotruș își impune cu vigoare personalitatea. Minulescu e mai disciplinat, mai muzical, mai cinic și mai bizar. Cotruș e rebel:

Am dat drumul în necuprins tuturor mânărilor neastâmpărului
Am dezlegat de țarm toate bărcile dorului...

Ale mele sunt de-acuma toate mările

Și toate drumurile către rai și iad...

Pământul întreg e casa și ograda mea...

Cât necuprins în corsajul descorselat al acestei strofe.

Di. Cotruș e nou în poezie, fără ca să fie încălțit și incomprehensibil. Din contră, e clar ca apa unui izvor de munte și de o simplitate clasică. D-sa nu-și spală picioarele cu Dumnezeuirea, nu paște stele prin iarbă și nu cosește lân în nori.

Te-am urcat grăbit în toate trenurile dorului

Și în trăsurile de aur ale visului, plimbatum'am cu tine

Pe toate ulițele întortochiate ale poftelor.

Poetul Cotruș, miner cu mușchi de oțel, izbește cu putere în blocul gândului.

Pământul proslăvindu-l și cutremurându-l ca un condamnat
M'am întrebat:

De ce pictorul omului nu poate să-i urmeze pretutindeni gândul?! ...

sau:

O, gândule, haine.

Găde crud

De ce...

... mă faci s'aud...

Cum peste rău și peste bine,

Crește într'una stărvul meu în mine?! ...

izbește și atât. Aschiile cari răsar nu le cercetează. De e aur ori alt metal după care umblă, nu-l interesează...

Dar neastâmpăratul cântăreț care în fața muntelui se întreabă:

Ce moșteniri sălbalice, copleșitoare

Mi-a plămădit în suflet și în trup

O iubire așa fără hotare,

Pentru tine? ...

O, munte, tu biserica, moșia, casa mea.

și care se desmărginește pe culmea mărginită a muntelui, acest rebel care se întreabă într'una:

Ce tainice, străvechi nebiruite, vii porunci haine

Se războesc în trudnicele-mi vine,

De nu găsesc un loc în care să mă simt la mine? ...

devine categoric când e vorba de pământul țării sale. Toată nesfârșirea în care se lăfăesc mânzii neastâmpărului său dela Himalaia la New-York și de aici la Paris și Sorrento, pare o perspectivă, pe când cadrul adevărat în care-și simte rădăcinile înfipte adânc e solul strămoșesc:

A mea e glia asta aspră'n care cresc...

Eu o umbresc,

O ocrotesc,

O stăpânesc

O 'mpodobesc

Și altă 'mpărăție nu râvnesc...

Nu zăbovesc, nu mă grăbesc să tremăt și să cresc.
Aici, înflpt adânc în solul strămoșesc,
Lupt, rabd și deger ca să înflorească și să rodese...
Aici se desfășoară surdă, necurmată lupta-mi grea,
Aici mi-e patria
De car'mă leagă ca de-un stănt tezaur:
Glia, rădăcinele-mi de oțel și merete-mi de aur,
Acum și pururea...

Poezia d-lui Cotruș e intensă. Adease, într'un singur rând îmbrățișează imensitatea mării, abisul prăpastiilor și culmi Himalaice șesuri natele și vârtoarea orașelor; Vigoarea stilului, declamatorismul tonului stimulează energii. Optimist sau pesimist pare un reconfortant pentru debilitarismul zilelor noastre.

Și poetul e încă tânăr. Opera definitivă încă nu ne-a dat-o. I-o prefindem și o așteptăm.

Casa de nalbă de Eugen Speranția.

Dela războiu încoace romanul a luat un avânt frumos la noi. De unde până în 1916 șingurele romane în literatura română nu puteau fi contate de cât „Ciocoi vechi și noi” a lui Filimon și „Dan” de Al. Vlahuță, acum mai toți scriitorii noștri au abordat acest gen. În „Ion”, „Pădurea Spânzurașilor”, „Adam și Eva”, de Liviu Rebreanu, romanele lui Dem Teodorescu: „În cetatea Idealului”, N. Davildescu „Conservator & Cie” etc. avem realizări serioase.

Luat de acest curent, d-l Eugeniu Speranția a scris *Casa cu nalbă*. E un roman? Noi mai de grabă l-am clasificat în rândul poemelor în proză prin stilul în care e scris și în rândul novelei prin acțiune. Sculptorul Vincent se îndrăgostește de Lelia Gamba. Dragostea aceasta se încheagă în cadrul pitoresc al unui sat unde nalba, „nalbă înaltă, nalbă roșie, nalbă vânăță și albă” îmbrățișează cu drag liniile unei case cari „par că gândesc profund” pe când „nalba modestă parcă vorbește de-o simțire largă, de-o simțire nestânjenită, de-un entuziasm sincer și luminos”. O curioasă întâlnire a eroilor. Lelia vine, fură piersici și dispăre, fredonând Patetica lui Beethoven. Sculptorul o prinde pe gard tocmai când fura. Iubirea însă începuse de mult. Ea îl vizitează.

„E viață plină de soare. Nu gustare ci sorbire”.

Și iluziile se țin. Viitorul începe să se arate roz. O intrigă însă îi desparte. Și despărțiți rămân deși, logodiți, se pregăteau de nuntă. Dragostea s'a sfârșit tocmai când Maria anunță pe Vincent că porcii vecinului au mâncat nalba.

Persoanele toate sunt vapoaze. Nici una nu o prinzi spre a putea rejine. Capriciile Leliei care se logodește cu eroul de la Craiova care, pentru a scăpa de front, s'a rânit singur; pasiunea lui Vincent; aversiunea d-lui Gamba, tatăl, pentru ginerele său căruia îi comunică satisfăcut ruptura și logodna fiicei sale logodite cu un altul, se desfășoară liresc, fără acel realism de cadru însă care dă viață romanului.

Gugelări și reflecțiuni filozofice sunt presărate

din belșug, în paginile acestei lucrări frumos scrisă. *Casa cu nalbă* se citește cu plăcere și regretă că se apropie sfârșitul.

Câți-va scriitori de Al. T. Stamatiad, bibliotecă „Semănătorul”.

Înainte de toate un cuvânt de laudă pentru inițiatorii și continuatorii bibliotecii „Semănătorul”, care pune la îndemâna cetitorilor lucrări îngrijite și ieltine. Publicistica azi constituie un sacrificiu. Scumpetea hârticii și urcarea mânei de lucru, nu pot face față cerințelor pușinilor cetitori. Oricine editează ceva deci, pornește conștient spre sacrificiu. Și laudăm pe lângă corectele lucrări pe cari ni le dă Editura „Semănătorul” și acest spirit de sacrificiu.

Lucrarea d-lui Stamatiad, are un dar mare. Ea scutură cenușa uitării de pe unele nume și ni le scoate la iveală. Ștefan Petică și I. C. Slăvescu au marcat dungă luminoasă în literatura noastră. Lipsa editorilor cari să răspândească până departe pușinele lor lucrări — căci moartea i-a surprins: pe Iuliu Slăvescu la 30 de ani iar pe Ștefan Petică la 26 ani — face ca acești doi poeți de valoare să fie foarte puțin cunoscuți.

Trebue să fim mulțumiți deci d-lui Al. Stamatiad pentru că în pagini sugestive, ilustrate cu strofele cele mai caracteristice, ne-a redat așa cum sunt, pe acești doi poeți dispăruți.

Așteptăm ziua când o casă de editură va populariza opera așa după cum d-l Al. T. Stamatiad popularizează pe artiști.

M. SAN-MARINO.

CRONICA TEATRALĂ

Criza teatrului maghiar din Oradea

Teatrul maghiar din localitate trece printr'o criză acută. Fostul director, d-l Grof Ladislau, în 6 luni de activitate teatrală, la 1 Aprilie a dat un deficit de un milion lei. Neavând cu ce face față plășilor, după o respirație artificială de câteva zile, pentru durata sărbătorilor Paștelui, a trebuit să se retragă lăsând teatrul artiștilor. S'a format un comitet de artiști care a luat asupra sa și conducerea administrativă a teatrului. O săptămână de probă a fost de ajuns ca să-i convingă de zădărnicie. Publicul maghiar nu frecventează teatrul. Și cu săli goale nu poți face față enormei regii.

Iată-i nevoiți deci să dea alarma și să ceară publicului maghiar ca să le vie în ajutor căci trupa e pe pragul falimentului. Publicul a rămas surd. Și atunci artiștii s'au văzut nevoiți să ceară concurs d-lui dr. G. Popa, fost prefect al orașului și președinte al comitetului teatral și d-lui dr. Aurel Lazăr fost deputat. Aceștia au convocat o întrunire în care după ce au

examinal situația teatrului, pentru a-i veni imediat în ajutor, au format o colecție, strângând în câte-va zile 350.000 lei.

Cu această sumă comitetul de conducere al teatrului, format din artiștii: Alecu Toth, Vili Lengyel, Ernest Darvas, Adalbert Tompa, Anton Poper, Elemir Hefényi, Iacob Kertész reprezentantul arhitecturii și Iacob Derecskey reprezentantul figuranților, speră să o poată duce până la închiderea stagiunii.

Regretăm criza aceasta prin care trece teatrul maghiar azi și-i dorim o repede remediere.

T. Albani.

REVISTE.

REVISTE STREINE.

Mercure de France din Martie publică un interesant articol datorit d-lui Manuel Devaldès, asupra Malthusianismului și eugenismul în Marea Britanie din care extragem ideile de mai jos.

Ca să înțelegem problema să explicăm mai întâi termenii. *Malthus* a fost un mare economist englez care în special s'a ocupat despre populație. Legea pe care a formulat-o Malthus este că populația crește în progresie geometrică, iar mijloacele de viață în progresie aritmetică, adică lumea se înmulțește cu mult mai mult decât mijloacele de viață.

Malthus a găsit că ar fi bine să se mai pună stavilă înmulțirii oamenilor, să nu se mai facă atât de căsătorii. *Eugenismul* înseamnă curentul acelor care caută mijloacele cele mai favorabile pentru înmulțirea și îmbunătățirea rasei umane. Ar fi dar o complectare a malthusianismului, o corectare a lui.

Mai în toate țările problema populației este la ordinea zilei. Într'unele însă e vorba de prea mare înmulțire și deci de a căuta mijloace noi de viață, cum e cu Germania; în altele cum e în Franța și la noi să se caute mijloace eugenice de îmbunătățire a rasei.

În Anglia populația crește și numărul celor fără lucru a ajuns dela 200.000 la un milion și jumătate. Înainte Anglia își trimitea surplusul de populație în toată lumea, căci ea era *atelierul lumii*. Acuma însă pe fiecare an în Anglia vin câte 400.000 de suflete pe lume, iar în lumea mare toate popoarele caută să se întindă. Incât s'a ajuns la concepția lui Malthus, să se împiedice înmulțirea. Dar pe când Malthus propunea să se împiedice căsătoriile, azi se propune și chiar se aplică împedecarea nașterilor. Până și biserica anglicană a ajuns la această soluție. Lumea este amenințată de prea marea fecunditate, cu atât cu cât ea se înmulțește mai mult în păturile cele mai nevoiașe. Pacea universală nu va fi asigurată decât când fiecare nație se va gândi să mărginească natalitatea.

În camera engleză s'au ridicat glasuri cari au cerut ca să se dea femeilor informațiuni anticoncepționale gratuite. Chestiunea sexuală devine dar tot mai actuală în politică. Căci mai la urma urmei totul se rezumă în jurul ei. În Anglia curentul este foarte puternic, dar în același timp este dublat de un curent *eugenic*.

Malthusienii se ocupă numai de cantitatea populației, pe când eugenistii se interesează mai mult de calitatea noilor născuți. S'a format o mare ligă de medici și de savanți cari să asigure echilibrul între populație și mijloacele de viață. Apare chiar o revistă mare „*Noua generație*“ (*The New Generation*)

Malthusianismul combinat cu eugenismul ne dă azi următoarea soluție: o sforțare sistematică spre a îmbunătăți rasa omenească, pe deoparte împedecând înmulțirea celor inapți și nepulincioși, pe de alta favorizând înmulțirea celor sănătoși și apți.

S'au creat spitale speciale malthusiene și eugeniste, unde sunt laboratoare și unde femeile sunt aduse și examinate. Li se dau mijloace de prevedere sau de avortare la nevoie. Avem dar o *eugenie negativă*, care caută eliminarea inapților, și o *eugenie pozitivă*, care caută înmulțirea apților.

În Anglia deci se lucrează cu temei la selecționarea rasei. *Liga Generației celei noi* are azi multe spitale cari lucrează absolut desinteresat. În special s'a ajuns la concluzia că cei atinși de boli mintale, cei slabi sufletește se înmulțesc mai mult — *poporul abisului* — cum se zice în Anglia. Suprapopulația este mai mare în clasele degenerare și deci cu atât primejdia e mai mare.

Puternicul curent eugenistic are în față mereu curentele religioase, căci creștinește curentul, e crud, e chiar barbar.

Nu discutăm însă aici valoarea acestui curent care poate ar găsi și linii de împăcare cu creștinismul. Ne gândim numai la țara noastră, care dela Dumn zeu are atât de bogății că satură și alte neamuri. Deci la noi nu ar fi vorba de un eugenism malthusianism, ci de un eugenism pur. Degenerăm pentru că nu ne folosim de darurile pământului acestuia pe care s'ar putea naște veacuri de aci înainte sule de mii de copii pe an. Am dat numai o paralelă între noi și Anglia.

G.H. BOTA.

„*Glasgow Herald*“ dela 18 Martie publică următoarea recenzie asupra „*Istoriei României*“ a d-lui Iorga, apărută de curând în limba engleză, în editură librăriei Fischer Urvin din Londra.

„Se vor împlini în curând zece ani de când intrarea României în război a fost salutată ca începutul sfârșitului. În vederea interesului suscitât atunci, cum și a rolului pe care îl joacă România, în dezvoltarea Europei răsăritene, e greu de explicat sau de justificat constanta neglijare a istoriei românilor de către scriitorii englezi.

Neglijarea aceasta a fost așa de complectă încât în nota bibliografică pe care profesorul Iorga o dă în lucrarea sa și în care citează cărți și articole istorice în limba franceză, germană

și română, nu se găsește menționată o singură carte englezească asupra Istoriei României:

„Lucrarea d-lui Iorga, scrisă de o autoritate recunoscută, umple deci o mare lacună și asigurăm că e bine venită. Dat fiind că scopul ei este să facă cunoscut pe români celor din Apus, una din caracteristicile volumului este spațiul consacrat vieții poporului român în afară de istoria curat politică a Țării.

REVISTE ROMĂNEȘTI

Ramuri-Drum drept. No. 2 din Martie, sub direcțiunea d-lui N. Iorga.

Ediția *Ramuri* din Craiova începe să ne învețe cu nărav. Prea mult gust și prea multă silință pentru a ne da o tehnică desăvârșită. Armonizată cu o scrupuloasă selecționare a materialului redacțional, ne-ar da realizări superioare. Și revista *Ramuri* a pornit pe acest drum... drept. Numerele 1 și 2 din anul acesta sunt mărturie că pășește spre desăvârșire. De altfel, capitala banului, pare a-și face un titlu de glorie din gustul acesta care se manifestă în publicațiile sale. Mai toate revistele cari ne vin din Craiova sunt îngrijite ca tehnica.

În No. acesta al revistei „*Ramuri*” publică dl N. Iorga „*Ce-am dorit să fie scrierile și ce sunt*”; Al. Iacobescu: *Privighitorile*; Al. Lascarov-Moldovan o schiță intitulată *Nasturele*; Ștefan Bălcești, *Ascultă tu poezie*; d-l Cezar Petrescu o frumoasă bucată: La moartea lui Iliuță și D. Tomescu: *Mihail Dragomirescu și Sămănătorul*.

Cronici bogate și judicioase semnează D. Tomescu, G. Tașcă și Siergiscu.

Societatea de mâine anul III No. 16. Ardealul pare un mânăz care nu suferă șea. Se scutură, sare și trăneste. Nu e de loc antiintelectual ci mai mult rebel. Iată de ce toate încercările de realizări în domeniul publicisticii, dela unire încoace, au căzut. Și au fost multe. Brașovul, Sibiuul, Clujul, Aradul, Timișoara și Oradea sunt mărturie. În fie care din acest oraș s'a încercat apariția câte unui cotidian. N'a putut prinde însă din lipsă de cetitori. Și așa, zi de zi, s'au năruit multe proiecte și s'au spulberat multe speranțe. D-lui I. Ciopocel, experiența făcută la „*Gazeta Transilvaniei*” i-a prins bine. Scăderea zilnică a tirajului acestei venerabile foi, care azi a ajuns să apară de 2-3 ori pe săptămână, i-a arătat clar drumul pe care trebuie să-l apuce publicistica în Ardeal. O politică cumpătată, clară și cinstită altoită, cu o mlădiță culturală solidă. Numai cu un astfel de program poate apare o gazetă sau revistă. Numai așa poate avea șanse de trăit.

Cam aceasta a fost călăuză la apariția *Societății de mâine*. Iată de ce a reușit să pășească în anul al III-lea și de ce a reușit să grupeze în juru-i un select mânăz de colaboratori. Și când ai un drum clar, fără a căuta să înșeli opinia publică, poți realiza lucruri frumoase cum a fost numărul de Paște al „*Societății de mâine*”. Numărul de față ne aduce articole iscălite de I. Popescu Voitești, C. Rădulescu Motru, Nae Ionescu, P. Dașcovici, Petru Ilcuș, Sabin Cioranu, Teculescu-Zileriu, H. Trandafir, Dr. A. Voina etc.

Invățământul meseriilor anul V. No. 1 revistă lunară pentru răspândirea cunoștințelor și gustului în artele industriale și meserii.

Avântul pe care l-au luat școlile de arte și meserii dela o vreme încoace ne bucură. E un rezultat la care s'a ajuns prin multă trudă. Adevărul și absolutul necesar ajungi, de multe ori, să le găsești după lungi tergiversări și rătăcirii, cu toate că și spre unul și spre altul drumul e drept. Invățământul nostru practic a trebuit să rătăcească mult timp până să ajungă să fie pus la punct. Suntem o țară cu imense bogății și nu ni le-am valorizat până acuma de oarece școlile noastre erau uzine de funcționari.

Spre învățământul practic, spre meserie, ne uităm cu dispreț. Vina era și a conducătorilor, cari creau școli de meserii mai mult pentru statistici. A trebuit o luptă crâncenă dusă de corpul didactic al acestor școli, încheiat într-o puternică asociațiune, spre a se reuși, în sfârșit, să li se facă dreptate. Revista „*Invățământul meseriilor*” are o atât de frumoasă menire! Trebuie și aci muncă însă. Din numărul de față remarcăm, după cuvintele simțite ale d-lui Ing. F. Stănculescu pentru d. *Ilie Purcariu*, directorul general al învățământului profesional, articolul d-lui Ing. M. *Strugariu* inspector școlar și raportul asupra programei de studiu practic la Școala de meserii de d-l V. *Dragomir*, directorul Școlii de Arte și Meserii din Oradea. M.

NOTE

Cliseul de pe copertă reprezintă monumentul lui Avram Iancu, executat de sculptorul I. Dumitriu Bărlad. Acest monument se va ridica la Tg-Mureș.

La concursul deschis de municipiul Cluj pentru ridicarea unui monument lui Avram Iancu, în fața Catedralei, tot sculptorul I. Dumitriu-Bărlad a obținut premiul cu macheta sa pe care o vom reproduce în numărul viitor.

Teatru românesc: În decursul unei luni trecute, trupele românești au jucat pe scena teatrului „Regina Maria” din localitate două seri. O echipă volantă a Teatrului Național din București sub conducerea d-lui Ar. N. Demetriad a jucat *Morfina*, nocturnă în 4 acte de *Ludovic Herzer*. A fost o seară de chin pentru spectator și de epuizare pentru marele nostru artist Ar. Demetriade care s'a întrecut pe sine. În *Morfina*, evident că d. Demetriade are o creație admirabilă. Am preferi însă să-l vedem, în turnee, în Hamlet sau în Înșiră-te Mărgărite.

Ziua de 20 Aprilie, Reuniunea Femeilor Române de sub președinția d-nei Veturia Candrea, a comemorat-o printr'un festival al Teatrului local. Trupa Teatrului Național din Cluj a fost chemată să joace *Eroul* de N. Kirilșcu. După o cuvântare a d-lui G. Bota, inspector-șef școlar, care a evocat ziua intrării armatei române în Oradea și entuziasmul acelor clipe, s'a jucat corect piesa „*Eroul*”.

Aviz

Către cetitori: Acesta este al doilea număr din revista „*Familia*” care vi se trimite. Reținând primul număr v'am considerat abonați. Deci vă rugăm să binevojiți a ne trimite, prin bancă sau prin mandat postal, suma de 120 lei costul abonamentului pe un an.

Rugăm pe cetitorii noștri să facă propagandă printre cunoscuți și prieteni pentru o cât mai largă răspândire a revistei *Familia*.

Din nici o familie românească nu trebuie să lipsească revista „*Familia*”.

VIZITAȚI Bodega și magazinul de delicatese

B A I O G

unde găsiți cele mai bune băuturi și delicatese.

Bulevardul Regele Ferdinand No. 1

TELEFON 8 69. TELEFON 8 69.

1-5

Cărți primite

Biblioteca Semănătorul:

Al. Iacobescu — Icoane și priveliști — prețul 5 Lei.

Savin Constant — Autentice, schițe vesele, prețul 10 lei.

Perpessicius — Repertoriu critic, prețul 15 lei.

Ion Dongorozi — Signor Berthelotiy, schițe, prețul 10 lei.

Eugen Lovinescu — Figuri Ardelene, prețul 15 lei.

N. Ghiulea — Ocrotirea claselor de mijloc, 5 lei.

Al. T. Satamaliad — Cărtava Scriitorilor, prețul 10 lei.

Editura „Ardéaul“.

Ștefan Meteș — Regele Ferdinand al României, prețul 90 lei.

REVISTE

Salonul Literar No. 9, 10 și 11 din Ianuarie, Februarie și Martie, Arad

Ramuri, anul XX No. 2 Craiova.

Către cetitori Iubite cetitori, Cu sacrificii destul de grele, un grup de intelectuali dorinți de a lupta pentru cultura românească, am reușit să scoatem aici, la granița de vest a Țării Românești, revista „Familia“. Ne facem o elementară datorie a trimite tuturor oamenilor de bine acest număr de probă.

Vă rugăm și pe Domnia-Voastră a urmări scrisul nostru și în caz că împărtășiți intențiunile noastre a ne trimite prin poștă abonamentul pe adresa administrației Strada Take Ionescu No. 42. — Oradea

Stofe pentru mobile, pânză pentru saltele și rulete și sa.i găsiți mai estin ca ori unde la magazinul

S P I T Z E R

Oradea. Str. N. Jorga No. 21

Mare depozit de saci și accesorii p. tapijieri. Sucursala: Satu-Mare

1-3

Procurați-vă combustibilul pentru iarnă numai dela:

SAMUIL GRÜNSTEIN ȘI FIUL ADALBERT

EXPLOATATORI DE PĂDURI

Str. Prințul Carol No. 23. — Oradea.

TELEFON 6/89.

TETEFOON 6/89.

1-3

S'a deschis

marele târg de Rusalii și e în interesul tuturor ca de pe acum să se îmbrace pentru primăvară întrucât acum ne-a sosit din atelierul nostru cca 250 costume bărbătești confecționate după ultima modă și puse în vânzare cu prețurile vechi la:

Lukács Francisc & Co.

Strada Alexandri No. 2, Oradea.

Cele mai artistice

înramări de tablouri

se execută la

EMANUIL KORNWEISZ

BULEVARDUL REGELE FERDINAND

(Palatul Moskovits).

1-3

Pentru aprovizionarea pe iarnă cu mărfuri COLONIALE și DELICATESE e cel mai convenabil vechiul și renumitul magazin a lui:

IOAN MEZEY & COMP.

ORADEA Str. Alexandri No. 2.

(vis-à-vis cu Primăria)

Negoț bun, prețuri reduse, serviciu prompt și cinstit.

TIPOGRAFIA ȘI LIBRĂRIA

ROMÂNEASCĂ SOC. PE ACȚII

ORADEA

SECȚIA TIPOGRAFIA
STR. ALEA ROMEI No. 2.
TELEFON No. 87.

Aranjată cu cel mai variat și modern material. Execută prompt și cu prețurile cele mai moderate: Ziare, Broșuri, Reviste, Afișe, Bilanțuri, Anunțuri, Inviări, Registre, Cărți de vizită și tot felul de lucrări în această branșă.

SECȚIA LIBRĂRIA
BUL. REG. FERD. No. 11.
TELEFON No. 105.

Asortată cu tot felul de cărți didactice și rechizite școlare; reviste și cărți literare și de știință, românești și străine, furnizează cu prețuri de concurență: Hârtie, Creioane, Tocuri, Penițe și Materiale pentru Bănci și Birouri.

LEGĂTORIE DE CĂRȚI

Face orice lucrări în această branșă